

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL. 15.-16./1998.-1999.
ZAGREB, 1999.

Prilozi

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Pril. Inst. arheol. Zagrebu 15.-16./1998.-1999.
Str./Pages 1-116, Zagreb, 1999.

Časopis koji je prethodio

Prilozi 1., 1983., Prilozi 2., 1985., 3.-4., 1986.-1987., 5.-6., 1988.-1989., 7., 1990.,
8. 1991., Pril. Inst. arheol. Zagrebu 9., 1992., 10., 1993., 11.-12./1994.-1995.,
13.-14./1996.-1997.

Nakladnik/ Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU/
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/ Adress of the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of archaeology
HR - 10000 Zagreb, Ulica grada Vukovara 68
Telefon/phone/fax ++385/01/615 02 50

Glavni i odgovorni urednik/ Editor in chief

Željko TOMIČIĆ (Zagreb)

Redakcijski odbor/ Editorial committee

Dunja GLOGOVIĆ (Zagreb), Timotej KNIFIC (Ljubljana, SLO), Remza KOŠČEVIĆ
(Zagreb), Laszlo KÓVACS (Budapest, HUN), Kornelija MINICHREITER (Zagreb),
Mladen RADIĆ (Osijek), Željko RAPANIĆ, (Split) Aleksandar RUTTKAY (Nitra,
SK), Ivančica SCHRUNK (Minneapolis, USA), Željko TOMIČIĆ (Zagreb).

Prijevod na engleski/ English translation

Jadranka BOLJUNČIĆ
Barbara SMITH-DEMO

Prijevod na njemački/ German translation

Erna FERENDŽA

Lektura/ Language editor

Marijan RIČKOVIĆ (hrvatski)
Ulrike STEINBACH (njemački)
Barbara SMITH-DEMO (engleski)

Dizajn/ Design

Roko BOLANČA

Korektura/ Proofreaders

Krešimir KVOČIĆ

Grafička priprema/ DTP

Studio "U", Zagreb

Računalni slog/ Layout

Ranko PERŠIĆ, Zagreb

Tisak/ Printed by

Tiskara PETRAVIĆ d.o.o.

Naklada/ Circulation

600 primjeraka/ 600 examples

Sekundarne publikacije/ Indexed in

GERMANIA Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen
Archaeologischen Instituts, Verlag Philipp von Zabern, Mainz

Izdavanje časopisa novčano podupire

MINISTARSTVO ZNANOSTI I TEHNOLOGIJE REPUBLIKE HRVATSKE
HR - 10000 Zagreb, Strossmayerov trg 4

Sadržaj

Izvorni znanstveni radovi

- 5 KORNELIJA MINICHREITER
Ranoneolitički ukopi i pogrebni običaji u naseljima starčevačkog kulturnog kompleksa
- 21 REMZA KOŠČEVIĆ
Merkurove statuete iz Siscije
- 29 REMZA KOŠČEVIĆ
Neobjavljene fibule iz rimske Dalmacije i Mezije
- 41 ŽELJKO TOMIČIĆ
Ranosrednjovjekovno groblje u Sv. Jurju u Trnju u Međimurju - prinos datiranju nalazišta
- 61 TAJANA SEKELJ IVANČAN, SNJEŽANA KUŽIR,
MARIO BAUER, ZORKO MARKOVIĆ
Slučajni nalaz lubanje *Canis familiaris* položene u srednjovjekovnu keramičku posudu s lokaliteta Torčec - Cirkvišće kraj Koprivnice
- 81 LADA PRISTER
Susedgrad
- 91 ZORISLAV HORVAT
Hrastovica kraj Petrinje
- 101 JADRANKA BOLJUNČIĆ
Digital Radiovisigraphy in Bone Density Analysis: Neanderthal and Early Modern *Homo sapiens* Versus Modern *Homo sapiens* Supraorbital Region

Prikazi

- 105 DUNJA GLOGOVIĆ
Χρόνος, Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord-und Südosteuropa, Festschrift für Bernhard Hänsel, *Internationale Archäologie, Studia honoraria 1*, Marburg, 1997., 827 str. sa slikama
- 107 TAJANA SEKELJ IVANČAN I DUNJA GLOGOVIĆ
CENTRAL EUROPE IN 8th - 10th CENTURIES, *International Scientific Conference, Bratislava, October 2-4, 1995, Bratislava, 1997.*, 210 stranica s ilustracijama
- 110 TAJANA SEKELJ IVANČAN
Dušan Čaplovič, VČASNOSTREDOVEKÉ OSÍDLLENIE SLOVENSKA, Academic Electronic Press, Bratislava, 1998.
- 113 KORNELIJA MINICHREITER
Kratice

Contents/Inhaltsverzeichnis

Original scientific papers

- KORNELIJA MINICHREITER
Early Neolithic Burials and Funerary Customs in Settlements of the Starčevo Culture Complex
- REMZA KOŠČEVIĆ
Figurines of Mercury from Siscia
- REMZA KOŠČEVIĆ
Unpublished Fibulae from Roman Dalmatia and Moesia
- ŽELJKO TOMIČIĆ
Der frühmittelalterliche Friedhof in Sv. Juraj u Trnju in Međimurje - Ein Beitrag zur Datierung der Fundstelle
- TAJANA SEKELJ IVANČAN, SNJEŽANA KUŽIR,
MARIO BAUER, ZORKO MARKOVIĆ
*Zufallsfund eines Schädels von *Canis familiaris* in einem mittelalterlichen Keramikgefäß Fundstelle Torčec-Cirkvišće bei Koprivnica*
- LADA PRISTER
Susedgrad
- ZORISLAV HORVAT
Hrastovica bei Petrinja
- JADRANKA BOLJUNČIĆ
*Digitalna radiovizigrafija u analizi gustoće kosti: nadočna regija neandertalaca i najstarijeg suvremenog *Homo sapiens* u usporedbi s nadočnom regijom suvremenog *Homo sapiens**
- KORNELIJA MINICHREITER
Abbreviations / Abkürzungen

CENTRAL EUROPE IN 8th - 10th CENTURIES,
International Scientific Conference, Bratislava,
October 2-4, 1995, Bratislava, 1997.,
210 stranica s ilustracijama

Ministarstvo kulture Slovačke Republike i Slovačka akademija znanosti, objavili su tijekom 1997. godine, radove i referate s internacionalne konferencije posvećene središnjoj Europi u razdoblju od VIII. do X. stoljeća, održanoj u Bratislavi od 2. do 4. listopada 1995. Objavljujemo pregled članka iz tog zbornika:

DUŠAN ČAPLOVIČ, *Central Europe in the 8th-10th Centuries*, (str. 7.-14.). U uvodnom razmatranju urednika spominje se važna uloga teritorija Slovačke, ali i šire, u razdoblju VIII. - X. stoljeća, početku mlađe srednjoeuropske povijesti te nacija i država u središnjoj Europi. Ovo razdoblje dijeli, s obzirom na povijesna zbivanja koja ukratko opisuje i arheološku ostavštinu materijalne kulture, na avarsku dominaciju te postavarsko doba, dominaciju Franaka te razdoblje Velikomoravske Kneževine i kasnijeg Mađarskog Kraljevstva. Središnji europski prostor nalazi se na stalnoj razmeci kulturnih i političkih impulsa koji teku smjerom S-J i Z-I, a sva ta i druga ideološka i duhovna prožimanja, oblikovala su sredinu koja predstavlja začetak širih kulturnih i duhovnih zbivanja u Europi, ostavštinu koja je duboko ukorijenjena u današnje nacije i države. Slijede radovi koji će pridonijeti boljem razumijevanju i proširivanju znanstvenih spoznaja, naročito u usporedbama s arheologijom, lingvistikom, povijesnom geografijom, povijesnim izvorima i dr., zaključuje urednik.

JACEK POLESKI, *Kleinpölen im 8.-10. Jahrhundert*, (str. 15.-26.). U članku *O Maloj Poljskoj od VIII. do X. stoljeća* iznose se opažanja o odnosima područja Male Poljske s jedne strane, i Češke, Moravske, Slovačke te Ugarske s druge strane. Analiza je provedena na ranim burgovima refugijalnog karaktera koji se u Maloj Poljskoj počinju javljati od sredine VIII. stoljeća (dokazana su samo dva: Naszacowice i Chodlik I.), isto kao i u Češkoj, Slovačkoj i Moravskoj. Ostali burgovi su iz IX. i X. stoljeća, a prikazani su na priloženim kartama. Sličnost Male Poljske i tih zemalja očituje se i u grobnom ritusu, što je potkrijepljeno i kartama u tekstu. Zbog očitih razlika između Male Poljske i Velike Poljske te Šleske, autor postavlja pitanje: nije li to posljedica etničke diferencijacije, na koje ne daje određen odgovor. Na kraju, autor spominje dodire s ugarskim nomadima na početku X. stoljeća kao i pitanje kontakata Male Poljske s kijeveskom Rusijom također u X. stoljeću.

ZLATA ČILINSKÁ, *Die historische Entwicklung und wirtschaftlich-gesellschaftlicher Stand im 8. Jh. in der Slowakei*, (str. 27.-30.). U raspravi *Povijesni razvoj društvenog i privrednog stanja u VIII. stoljeću u Slovačkoj*, dan je pregled arheološko-povijesne situacije Slavena i Avara u Slovačkoj. Autorica opisuje Samov savez koji je ujedinjavao plemena na različitim stupnju razvoja kulture, kojima je zajednička keramika s valovnicama i ukopane kuće. Nadalje, spominju se povijesni događaji, te društvene i ekonomske prili-

ke nakon Samove smrti i zaključuje da je svoj vrhunac slavenska zajednica doživjela u IX. stoljeću.

DARINA BIALEKOVÁ, *Das Gebiet der Slowakei vom Zusammenbruch des awarischen Kaganats bis zur Entstehung Großmährens*, (str. 31.-39.). U raspravi *Područje Slovačke od propasti avarskog kaganata do nastanka Velike Moravske* navode se važni povijesni događaji i povijesni izvori koji o njima govore. Nakon tvrdnje da propast avarskog kaganata započinje pobjedonosnim pohodima Karla Velikog na Avare, raspravlja se o nastanku Velike Moravske i burgova u Slovačkoj, što je prikazano i na kartama. Autorica se bavi korelacijom podataka o gradištima koje spominju povijesni izvori i rezultatima arheoloških istraživanja, te navodi opsežnu literaturu koja se odnosi na ova pitanja.

ZDENĚK KLANICA, *Vom Awarenfall zum Untergang Großmährens*, (str. 40.-45.). U razdoblju *Od upada Avara do propasti Velike Moravske* u Europi s početka VIII. stoljeća prisutna su tri velika kruga utjecaja: franački, slavenski na istoku i kosturni grobovi s lijevanim ukrasnim nakitom u Panonskoj nizini povezani s avarskim plemenima. U drugoj polovini VIII. stoljeća slika se počinje mijenjati. Uokolo Avara nalaze se karolinški mačevi i ostruge koje nemaju niti kukicu ni ušicu, nego pločicu. Elita se počinje ugledati na Karolinge. Datacija ovog tipa ostruga je nesigurna, a s obzirom da je to bilo središnje mjesto, mačeva ima veoma malo iz panonskog bazena. Svi su oni iz kosturnih grobova, dok je slavenski ritus spaljivanje. Obradujući masivne ostruge autor spominje nalaze iz Hrvatske (Jelovina, Vinski). Kompleksi nalaza ovog teškog oružja su iz grobova IX. stoljeća. Na periferiji avarskog područja razvijaju se središta moći: na sjeveru Velika Moravska, a na jugu južnoslavensko središte u Dalmaciji - Knin i okolica. Nadalje, autor raspravlja o uzrocima propasti Velike Moravske, te o djelovanju centrifugalnih sila na propast avarske moći.

KRZYSZTOF POLEK, *The political and military relations between the Charlemagne's Frankish Empire and Avarian Khanate*, (str. 46.-52.). U raspravi *Politički i vojni odnosi između franačkog imperija Karla Velikog i avarskog kaganata* govori se o odnosima Franaka i Avara od kraja VII. do početka IX. stoljeća. Početak franačko-avarskih sukoba započinje oko 680. godine kada se počinju realizirati franački politički planovi s Bavarskom. Autor detaljno opisuje odnose Franaka i Avara sa susjednim plemenima na graničnom području te utjecaj propasti langobardske države u Italiji i početak saksonskog rata na te odnose. Nakon 791. godine odnosi su se pogoršali i sukobi pojačali. Nakon poraza i propasti, teritorij koji je zaokupljao avarski kaganat, doživljava pod karolinškim utjecajem, brzi napredak u kulturi i umjetnosti te izgradnji crkava i kristijanizaciji.

OLEG N. TRUBAČEV, *SCLAVANIA am Obermain in merovingischer und karolingischer Zeit: die Sprachreste* (str. 53.-55.). U raspravi *SCLAVANIA na gornjoj Majni u merovingiskom i karolinškom vremenu* govori se o ostacima jezika (govora). Riječ je o majnskim Vendima, čiji se lingvistički ostaci nalaze u ispravama iz XI. stoljeća, a prepoznaju se u nekim toponimima i hidronimima.

MICHAŁ PARCZEWSKI, *Die karpatische Grenzzone in der frühmittelalterlichen Stammeszeit*, (str. 56.-60.). *Karpatska granična zona u doba ranosrednjovjekovnih plemena* je gra-

nično područje između Slovačke i Male Poljske. U ranom srednjem vijeku nema nikakvih dodira između njih, tj. visoki predjeli Karpata bili su nenaseljeni. Kronike iz XII. stoljeća govore o visokim brdima na granici Moravske s poljske strane. Naseljena područja uokolo Karpata od VIII. do X. stoljeća prikazana su na karti koju autor analizira u tekstu.

BOHUSLAV CHROPOVSKÝ, *Bemerkungen zum Bestattungsritus des 8.-10. Jh. in der Slowakei*, (str. 61.-66.). *Opažanja o pogrebnom ritusu VIII.-X. stoljeća u Slovačkoj*. Način pokapanja ima veliko značenje pri određivanju kulturne i etničke pripadnosti, no to se prema autoru često precjenjuje, što je vidljivo na nabrojanim velikim srednjovjekovnim grobljima. Položaj ruku na grobljima IX.- XII. stoljeća ima prividno stalni uzorak, no on se često ne može raspoznati na manjim grobljima. Položaj ruku umrloga ima neke veze s religioznim načelima, ali ovisi i o nizu prirodnih čimbenika. Autor nadalje raspravlja o pitanju orijentacije grobova koji je u većini slučajeva uvjetovan godišnjim dobom pokopa. Značenje grobnog ritusa i njegovo pojednostavljeno tumačenje često stvara krivu sliku o našim precima.

KÁROLY MESTERHÁZY, *Awaren, Slawen und Ungarn im Bükkgebirge*, (str. 67.-73.). *Avari, Slaveni i Ugri u Bükk gorju*. Autor opisuje zemljopisne značajke tog gorja i spominje dva grada: Eger i Miskolc. Na brežuljkastom terenu pokrivenom šumom bili su u srednjem vijeku podignuti benediktinski, cistercijski i pavlinski samostani, a sv. Stjepan je osnovao biskupiju u Egeru. Na povišenim terenima nalazila su se sela i zaseoci. Autor donosi kartu na kojoj su prikazana naselja po stoljećima. Naselja X. stoljeća nalaze se u dolinama, a sačuvani su i toponimi koji upućuju na slavenska veća ili manja naselja iz X. i XI. stoljeća.

ROBERT MÜLLER, *Die Umgebung des Zala Flusses im 8.-10. Jahrhundert*, (str. 74.-91.). *Okolica rijeke Zala od VIII. do X. stoljeća*. Zala je najveća pritoka Balatona. Na kraju VIII. stoljeća rijeka je bila granica, dok se u okolici Keszthelyja nalazi područje guste naseljenosti još od predrimskog doba. U tom području nalaze se groblja kestelske kulture te se opisuju njene značajke i nakit, a nakon toga dolaze Avari, a također su prisutni i različiti elementi iz Bizantskog Carstva. Međutim, pisani izvori o dolasku Avara nedostaju. Nadalje, autor opisuje povijest Pipina i donosi zaključke o pokrštavanju Avara. Na obrađivanom području doline rijeke Zala provodio se projekt istraživanja naselja i ustanovilo se da je nakon 840. godine to područje gusto naseljeno. Autor donosi kartu nalazišta iz avarskog i iz karolinškog doba i zaključuje da se do sredine X. stoljeća na ovom području nisu naseljavali Ugri i nema bjelobrdске kulture.

ЕВГЕНИЯ СИМОНОВА, *Материальная культура славянского населения Северо-Восточной Венгрии VII-XI вв. (по керамическим материалам)* (str. 81.-90.). U članku *Materijalna kultura slavenskog naseljavanja u sjeveroistočnoj Mađarskoj od VII. do XI. stoljeća (prema keramičkom materijalu)*, autorica skreće pozornost na područje Sabolč-Satmar-Bereg u sjeveroistočnoj Mađarskoj. U tom području kao i u istočnoj Slovačkoj, Zakarpatju i gornjem Potisju te području doticaja slavenskih i drugih kultura (jugozapadni dio Ukrajine, sjeverna Moldavija i jugoistočna Poljska) u materijalnoj se ostavštini zamjećuje, usporedno s ostacima starijeg supstrata i udio Slavena u razdoblju od

VII. do XI. stoljeća. Problematika je razdijeljena na dva dijela: prisutnost Slavena prije dolaska Mađara na ozemlje Mađarske (Slaveni avarskog doba, VI.-VIII. stoljeća) i slika nazočnosti Slavena nakon dolaska Mađara, 896. godine. Opisujući arheološke lokalitete i nalaze, spominje i slavenske toponime te hidronime. Na kraju navodi da rasprostranjenost toponima dopušta pretpostavku da su *Horvati* bili jugozapadni susjedi *Duleba* i da su zauzimali sjeverno i južno područje istočnog Prikarpatja, koji se u naše vrijeme odnosi na današnju Ukrajinu, Poljsku, Slovačku i Mađarsku.

ISTVÁN ERDELYI, *Die Ergebnisse der Ausgrabungen einer Siedlung in der Gemarkung von Panyola*, (str. 92.-97.). *Rezultati iskopavanja naselja u Panyoli*. Arheološka iskopavanja provedena su na mjestu koje je prema neispravnim kartama trebalo biti gradište s opkopom, a pokazalo se da je to stari riječni rukavac rijeke Tise. Ipak, pronađeni su ostaci naselja tj. podovi ukopanih kuća i mnogo ostataka rukom izrađenog kućnog posuđa, datiranog od VII./VIII. do sredine XI. stoljeća, tzv. Beregsuranjer keramika koja je slična Bukovina keramici i karpato-ukrajinskoj keramici.

PETER ŠALKOVSKÝ, *Frühmittelalterliche Volkshausbaukultur im Mitteldonaugebiet*, (str. 98.-104.). U članku *Rano-srednjovjekovna narodna stambena kultura u srednjem Podunavlju* donose se rezultati analiza provedenih na 1150 građevina iz razdoblja V./VI. - X stoljeća. Napravljena je tipološka shema kuća po tlocrtima i izdvojeno je 5 skupina po teritorijalno-kronološkom načelu. Već u prapostojbini Slavena osnovni je oblik kuće bio kvadratnoga tlocrta. Sjeverni val seobe kristalizirao je kuću s ovalnom udubinom. Razni utjecaji mogu se odraziti u daljnjem razvoju kuće. U X. stoljeću su tome razvoju pridonijeli stambeni običaji mađarskih plemena.

NAĐA PROFANTOVÁ, *On the archaeological evidence for Bohemian elites of the 8th - 9th century*, (str. 105.-114.). U članku *O arheološkim dokazima za češku elitu VIII.-IX. stoljeća*, raspravlja se o nalazima konjaničke opreme koji svjedoče o postojanju društvene elite. Pronađeni predmeti su zapadnoga podrijetla. Osim toga, pronalazi se i ženski luksuzni nakit datiran također u VIII. stoljeće. U IX. stoljeću osjeća se utjecaj Velike Moravske. Autor donosi slike mačeva i garniture mačeva koji su također dokaz gornjeg društvenog sloja.

LECH LECIEJEWICZ, *Great Moravia and Venice in the 9th century*, (str. 115.-120.). Autor je dao pregled povijesnih događaja koji povezuju Veneciju i slavenski svijet, počevši od putovanja Ćirila i Metodija 867. godine u "Veneciju". U IX. stoljeću, Venecija kao "Kraljica mora" bila je sastavnica bizantskog istoka i latinskog zapada, pa tako i veoma važna za centralnoeuropske Slavene. Ondje su se također vodile razne rasprave, primjerice o uvođenju slavenskog jezika u crkvene obrede i drugo.

JOSEF POULÍK, *Zur Frage der Lokalisierung der "ineffabilis munitio" und "urbs antiqua Rastizi" nach den Fuldaer Annalen*, (str. 121.-132.). U raspravi *O pitanju lokaliziranja "ineffabilis munitio" i "urbs antiqua Rastizi" po analima iz Fulde* (ili fuldskim analima), detaljno se opisuju položaj i mnogi nalazi na Mikulčicama. Utvrde, crkve, groblje, sve ukazuje na to da je to "ineffabilis munitio" i "urbs antiqua" Rastizi. Članak je bogato ilustriran važnim nalazima s lokaliteta Stare Mesto i Mikulčice.

TATIANA ŠTEFANOVIČOVÁ, *Das Großmährische reich zwischen Ost und West*, (str. 133.-141.). *Velikomoravska država između istoka i zapada*. Usprkos dosta jednoobraznoj veligradskoj kulturi, javljaju se u Moravskoj u IX. stoljeću pojedinačni importi sa zapada. Prema kraju IX. stoljeća pokazuje se u narodnom nakitu u Slovačkoj utjecaj sa slavenskog juga. Nastanak nakita stila Veligrad je posljedica bizantskog djelovanja, no on je prilagođen lokalnom ukusu.

LUDĚK GALUŠKA, *The Sacral Area in Uherské Hradiště* Sady and its Significance to the beginning of the Moravian Slavs in the 9th Century, (str. 142.-148.). *Sakralni areal u Uherské Hradiště - Sady i njegovo značenje za početak moravskih Slavena u IX. stoljeću*. Spomenuti sakralni dio s kompleksom crkvenih građevina i grobljem, koji se nalazi u blizini lokaliteta Stare Mesto, bio je sjedište nadbiskupa Metodija s njegovim stanom. Ne može se sa sigurnošću utvrditi je li Metod tamo pokopan, iako legende to spominju.

RICHARD MARSINA, *Kirchliche Organisation in der Slowakei bis zum Anfang des 11. Jahrhunderts*, (str. 149.-155.). *Crkvena organizacija u Slovačkoj do početka XI. stoljeća*. Kristijanizacija teče u nekoliko faza, a započinje imenovanjem biskupa u Nitri za područje čitave kneževine. Nova crkvena organizacija nastaje 863. godine dolaskom bizantske braće Ćirila i Metoda. Nitranskoj biskupiji je 880. godine pripadala čitava Slovačka. Kasnije se ona uklapa u dijecezu Estergon.

ALEXANDER AVENARIUS, *Das liturgische Werk Konstantins und Methods*, (str. 156.-162.). U tekstu *Liturgijsko djelo Konstantina i Metoda* govori se o velikom značenju uvođenja slavenske liturgije na kulturni razvitak Češke i Slovačke. Djelo Ćirila i Metoda rezultiralo je transakcijom bizantskog liturgijskog naslijeđa u zapadni obred pri kraju njihove misije.

MILAN HANULIKA, *Gräberfelder aus dem 9.-12. Jahrhundert als Quelle sozialer, religiöser, ethnischer und demographischer Analysen*, (str. 163.-167.). U raspravi *Groblja iz IX.-XII. stoljeća kao izvor socijalne, religiozne, etničke i demografske analize*, pokušalo se materijalnu ostavštinu pronađenu u grobovima iz tog razdoblja uzeti kao izvor raznih analiza.

VASYE NIMČUK, *Nordslavische lexikalische und syntaktische Elemente in Codex Suprasliensis*, (str. 168.-171.). *Sjevernoslavenski leksički i sintaktički elementi u Codexu Suprasliensis*. Taj Kodeks nastao je u Bugarskoj i predstavlja klasično vrelo slavenskog leksika. Prema nekim mišljenjima, kodeks je prepisan u XI. stoljeću u kijevsjoj Rusiji. Autor analizira pojedine izraze iz Kodeksa koji su sjevernoslavenskog podrijetla.

PÉTER KIRÁLY, *Die Ethnotoponymen - aus den Volksnamen entstandene geographische Namen*, (str. 172.-176.). U raspravi *Etonimi - geografska imena nastala iz narodnih imena*, autor se bavi podrijetlom starih etnonima kao što su: Obri, Ugri, Rusi, Hazari i drugi.

VINCENT BLANĀR, *Die kontinuierliche Entwicklung des Slowakischen im Lichte der slavischen historisch-vergleichenden Lexikologie*, (str. 177.-180.). *Kontinuirani razvoj slovačkog u svjetlu slavenske povijesno komparativne leksikologije*. Analiza odabranog leksičko-semantičkog sustava pokazuje ukorijenjenost slovačkog u zapadnoslavenski makroareal.

JÁN DORUEA, *Linguistisch-historischer Beitrag zur Frage der Selbstbenennung von Slowaken im Rahmen ihrer Ethnogenese*, (str. 181.-183.). *Lingvističko povijesni prilog pitanju imenovanja Slovaka u okvirima njihove etnogeneze*. Izvorni naslov Slovaka (Slovene, Sloveni, Slavi) javlja se već stoljećima u tekstovima. Slovák u XV. stoljeću označava Slavena, a u XVI. stoljeću javlja se kao označitelj Slovaka.

RUDOLF KRAJČOVIČ, *Kontinuität in der Entwicklung der Sprache der alten Slaven im 5.-10. Jahrhundert im Karpatenbecken*, (str. 184.-189.). U članku *Kontinuitet u razvoju govora starih Slavena u V.-X. stoljeću u Karpatskoj kotlini*, raspravlja se o slavenskim toponimima koji su preuzeti u mađarski jezik i o promjenama koje su se dogodile s njima.

ALEKSANDER RUTTKAY, *Die Slawen im Mitteldonauraum als interdisziplinäres Forschungsprogramm*, (str. 190.-195.). U tekstu *Slaveni u srednjem Podunavlju kao interdisciplinarni program istraživanja*, riječ je o mađarsko-slovačkom podrijetlu ranosrednjovjekovnih istraživanja o spomenutoj temi.

VINCENT SEDLÁK, *Die mitteleuropäische Gesellschaft in der Ankunftszeit der Magyaren*, (str. 196.-199.). *Srednjoeuropsko društvo u vrijeme dolaska Mađara*. Iz slavenskog su se jezičnog fonda u mađarskom jeziku udomaćile one riječi koje opisuju poslove kojima su se bavili starosjedioci - Slaveni. Kao jedan od primjera navedena je riječ tovarnik = skladištar.

JÁN STEINHÜBEL, *Nitraer Fürstentum und der Untergang Großmährens*, (str. 200.-206.). *Nitranska kneževina i propast Velike Moravske*. U radu se raspravlja o dvije kneževine u Velikoj Moravskoj: Nitri i Moravi, koje se dobile svoje nazive prema rijekama. Dan je povijesni pregled velikomoravskih dinastija: Pribina - Svatopluk. Svi su podaci zapisani u analima iz Fulde, gdje se također opisuje i borba s Mađarima.

JÁN LUKAČKA, *Nitra und Nitraer Fürstentum im 10. Jahrhundert*, (str. 207.-210.). U članku *Nitra i nitranska kneževina u X. stoljeću donosi se povijest doticaja Slovačke i Mađara te njihovi opisi u izvorima X. stoljeća*.

Radovi tiskani 1997. godine u publikaciji s međunarodne konferencije održane u Bratislavi tijekom 1995. godine, obuhvaćaju tridesetak izlaganja raznih tema, kako povijesnih i arheoloških, tako i umjetničkih i lingvističkih. Svi tekstovi, napisani na njemačkom ili engleskom te jedan na ruskom jeziku, posvećeni su centralnourepskom području u razdoblju od VIII. do X. stoljeća. Ponajviše su teme vezane za razdoblje neposredno prije uspostave Velikomoravske Kneževine i njeno trajanje, za područje današnje Moravske, te Slovačke, Češke i šire, te teme vezane za razne utjecaje s istoka ili zapada, koji su presudni za oblikovanje materijalne kulture tog prostora i razdoblja. Publikacija, zbog svoje interdisciplinarnosti, pruža mogućnost kompleksnog spoznavanja središnjoeuropskog područja u razdoblju od VIII. do X. stoljeća, važnom za oblikovanje dijela današnje Europe.

Dunja Glogović i
Tajana Sekelj Ivančan
Institut za arheologiju,
Zagreb